

Отже, розроблені математичні моделі дають можливість здійснювати прогнозування складних екологічних процесів, а залучення інтелектуальних технологій — автоматизувати процес прийняття рішень для запобігання виникненню екологічних катастроф.

Література

1. Горбійчук М.И. Метод картографического моделирования загрязнения почв на основе теории нейросетей / М.И. Горбійчук, М.А. Шуфнарвич / The third Planet from Sun: Modern Theories and Research Practice in the Field of Earth and Space sciences: Materials digest of the L International Research and Practice Conference and I stage of the Championship in Earth and Space sciences, London, May 21 – 26, 2013. London, 2013 — С. 131 — 135.
2. Горбійчук М.И. Метод оцінки стану ґрунтів з використанням fuzzy-технологій / М.И. Горбійчук, О.В. Пендерезький, М.А.Шуфнарвич // Восточно-европейский журнал передовых технологий. — 2008. — № 3/5(33). — С. 29 — 32.
3. Горбійчук М.И. Computer system of monitoring and forecasting of water level rivers / М.И. Горбійчук, М.А. Shufnarovych / Journal of Hydrocarbon Power Engineering. — 2014. — Vol. 1, Issue 2. — P. 124 — 130.

УДК 621.31

Є.Є. Чайковська, канд. техн. наук, доц.,
Б.І. Молодковець, магістр,
Одес. нац. політехн. ун-т,
eechaikovskaya@gmail.com

ПІДТРИМКА ПРОЦЕСУ ЗДОБУТТЯ БІОГАЗУ У СКЛАДІ ЕКСПЕРТНОЇ КОГЕНЕРАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Запропоновано підтримку розряду та заряду біогазової установки у складі когенераційної системи на основі теплового насоса, що використовує зброжене сусло у якості низькопотенційного джерела енергії та визначено точний термін відвантаження зброженого матеріалу та завантаження свіжого сусла для здобуття постійного виходу біогазу.

Ключові слова: когенераційна система; біогазова установка; тепловий насос; прийняття рішень.

Предложено поддержку разряда и заряда биогазовой установки в составе когенерационной системы на основе теплового насоса, использующего сброженное сусло в качестве низкопотенциального источника энергии и определены точные сроки отгрузки сброженного материала и загрузки свежего сусла для получения постоянного выхода биогаза.

Ключевые слова: когенерационная система; биогазовая установка; тепловой насос; принятия решений.

A support charge and discharge biogas plant as part of a cogeneration system based on a heat pump that uses the fermented wort as low-grade energy sources and determined the exact time of shipment of digested material and loading of fresh wort to produce a constant output of biogas.

Keywords: cogeneration; biogas plant; heat pump; decision-making.

Вступ. Когенераційні технології, що використовують біогаз, не пов'язані з виробництвом біогазу [1]. У зв'язку із не збігом цілодобового функціонування біогазової установки та відключенням когенераційних систем в години найменшого споживання електричної енергії виробництво біогазу потребує додаткового обладнання, в тому числі додаткового об'єму газгольдерів для зберігання біогазу та додаткових ємностей для зброженої сировини. Більш того, на підтримку процесу зброжування витрачають до 20...30 % виробленої енергії, а зброжене сусло, що має достатній енергетичний потенціал, не використовують у якості низькопотенційного джерела енергії. Вимірювання ж температури зброжування ускладнює підтримку процесу здобуття біогазу із-за значної теплової акумулюючої ємності сусла, а залежність температури свіжого матеріалу, що завантажують, від температури оточуючого середовища унеможливорює

визначення точного терміну відвантаження збродженого матеріалу та завантаження свіжого, що впливає на постійний вихід біогазу.

Мета роботи. Розробити структурну схему підтримки процесу здобуття біогазу у складі експертної когенераційної системи на основі інформаційної оцінки зміни температури зброджування при вимірюванні температури теплоносія, що гріє, на виході з теплообмінника, вбудованого в метантенк, яка змінюється раніше за часом, ніж температура зброджування. Визначити температуру теплоносія, що гріє, на виході з теплообмінника, при якій не можлива подальша підтримка процесу зброджування на основі теплового насоса, що використовує зброджене сушло у якості низькопотенційного джерела енергії. Виконати відвантаження збродженого матеріалу та завантажити свіжий матеріал, встановивши температуру теплоносія, що гріє, на вході в теплообмінник на основі теплового насоса щодо підтримки процесу зброджування.

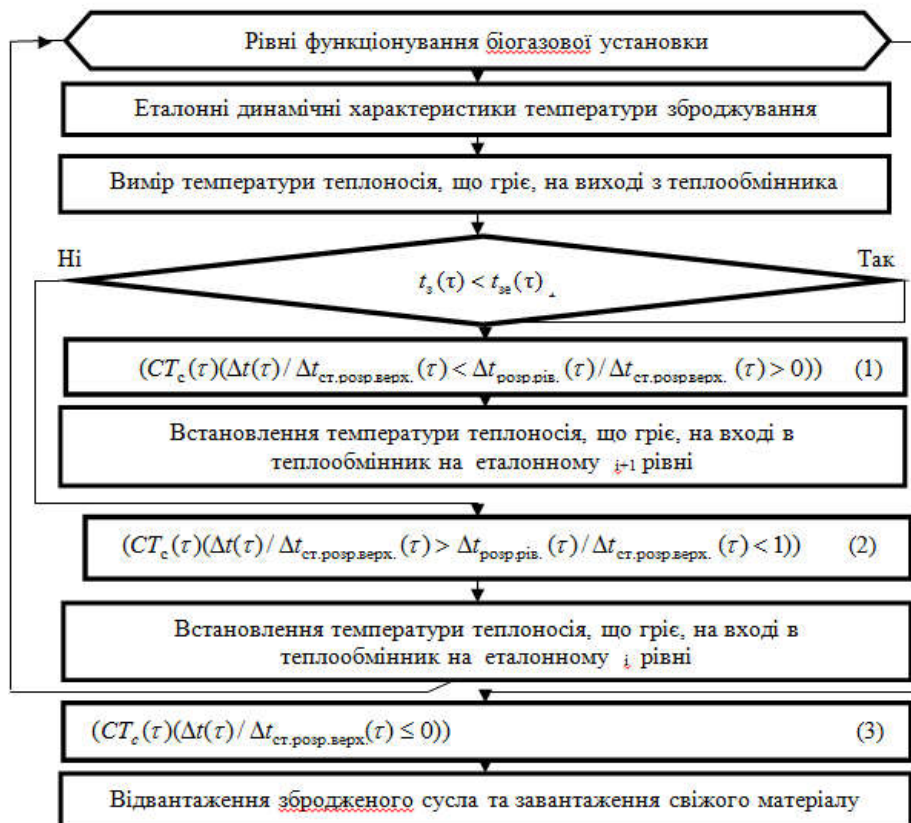

Рис. 1. Структурна схема підтримки процесу здобуття біогазу на рівні прийняття рішень: CT — контроль події; t — температура зброджування, K ; t_s — температура теплоносія, що гріє, K ; t_{se} — еталонне значення температури теплоносія, що гріє, K ; τ — час, s . Индекси: c — контроль працездатності; i — число рівнів функціонування; $верх.$ — перший рівень функціонування; $розр. ст.$ — розрахункове, сталі значення параметра

Основна частина роботи. На основі методологічного та математичного обґрунтування архітектури експертних систем [2] запропонована архітектура експертної когенераційної системи, основою якої є інтегрована динамічна підсистема — когенераційна установка, біогазова установка, тепловий насос, що використовує зброджене сушло у якості низькопотенційного джерела енергії та блоки розряду, заряду, оцінки функціональної ефективності [3]. Виконано комплексне моделювання динаміки біогазової установки та теплообмінника, вбудованого в метантенк, для оцінки рівнів зміни температури теплоносія, що гріє, на вході в теплообмінник та на виході з теплообмінника. Встановлено рівні функціонування біогазової установки для під-

римки температури зброджування в межах 34...36 °С щодо зміни температури теплоносія, що гріє, на вході в теплообмінник та на виході з теплообмінника: перший рівень: 55...44,15 °С; другий рівень: 52,1...43,06 °С; третій рівень: 49,9...42,3 °С; четвертий рівень: 47,5...41,35 °С; п'ятий рівень: 45...40,3 °С, які відповідають зміні температури суслу на вході в біогазову установку: 5, 10, 14, 18, 22 °С [3]. На основі здобутої підсумкової інформації (1), (2) з використанням метода графа причинно-наслідкових зв'язків [2] можливо підтримувати розряд чи заряд біогазової установки, відповідно, з використанням теплового насоса, впливаючи на встановлення температури теплоносія, що гріє, на вході в теплообмінник [3]. Здобута підсумкова інформація (3) при досягненні температури теплоносія, що гріє, на виході з теплообмінника гранично низького рівня — 37 °С свідчить про завершення процесу виходу біогазу та потребує прийняття рішення на відвантаження збродженого суслу та завантаження свіжого матеріалу при встановленні температури теплоносія, що гріє, на вході в теплообмінник до гранично верхнього рівня — 55 °С [3].

Висновки. Так, використовуючи запропоновану структурну схему підтримки процесу здобуття біогазу та встановивши точний термін відвантаження збродженого суслу та завантаження свіжого матеріалу у складі когенераційної системи при виробництві, наприклад, 352,5 м³/добу біогазу можливо здобути економію біогазу 25,4 тис.м³/рік, що, при підвищенні товарності біогазової установки на 13,94 %, надає можливість в умовах когенераційної системи знизити собівартість виробництва електроенергії та теплоти в межах 20...30 % [3].

Література

1. Rade M. Ciric, Zoran Kuzmanovic. Techno-Economic Analysis of Biogas Powered Cogeneration / Ciric, M Rade, Kuzmanovic Zoran // *Journal of Automation and Control Engineering*. — 2014. — Vol. 2. — issue 1. — p. 89 — 93.
2. Чайковская Е.Е. Оптимизация энергетических систем на уровне принятия решений / Е.Е. Чайковская // *Промышленная теплотехника*. — 2013. — Т. 35, № 7. — С. 169 — 173.
3. Чайковська Є.Є. Розробка методу підтримки функціонування біогазової установки у складі когенераційної системи / Є.Є. Чайковська, Б.І. Молодковець // *Технологический аудит и резервы производства*. — 2015. — № 1/1 (21). — С. 41 — 46.